

METEOROLOŠKI STUP NA ZRINJEVCU

Pripremajući izložke za izložbu *Historicizam u Hrvatskoj*, koja je postavljena u *Muzeju za umjetnost i obrt* grada Zagreba, te listajući stare novine i knjige u Sveučilišnoj knjižnici, mislim da je potrebno nešto spomenuti o postavljanju meteorološkog stupa na Zrinjercu.

Dr. Adolf Holzer, vojni liječnik i vijećnik Zemaljskoga zdravstvenog vijeća i kupališni liječnik "Františkovi Laznje" u Češkoj bavio se uz svoje zvanje promatranjem promjena u vremenu, pa je u toj znanosti bio u ono doba priznati stručnjak. Zanimanje za objavljivanje vremenskih prilika, naročito pretkazivanje temperature, padalina i uopće vremena za sljedeći dan pobudilo je u dr. Holzeru misao da bi grad Zagreb, poput ostalih velikih gradova, morao imati mjesto gdje bi se javno promatrala promjene u vremenu. Zato je Gradskom poglavarstvu ponudio da će o svom trošku na Jelačićevu trgu postaviti meteorološku kućicu, tj. *stup*.

O toj ponudi raspravljalo je Gradsko zastupstvo na sjednici 28. prosinca 1883, pa je Holzerova ponuda prihvaćena ali uz uvjet da se meteorološki stup ne postavi na Jelačićev već na Zrinski trg.

Dana 10. lipnja 1884. pošli su izaslanici Gradskog poglavarstva na Zrinski trg i tu odabraše mjesto gdje će se meteorološki stup postaviti. Odlučeno je na sjevernoj strani trga. Prisutni gradski načelnik dr. Josip Hofman zasjekao je lopatom prvi u zemlju, što je bio znak i početak temeljnih radova.

Stup je građen po nacrtima arhitekta Hermanna Bollea od istarskog mramora. Dogotovljen je koncem mjeseca rujna iste godine.

Meteorološki je stup 30. rujna 1884. dr. Holzer svečano predao gradu Zagrebu. Kod svečanosti su bili prisutni gradski načelnik dr. Josip Hoffinan, podnačelnik Đuro Crnadak, senator Đuro Deželić, gradski zastupnici te mnogobrojno općinstvo. Stup je bi zastrt plahutama. Dr. Holzer je izgovorio kratak govor i predao stup načelniku, koji se na daru zahvalio. Plahte su se spustile, a općinstvo pozdravi novu zagrebačku znamenitost s oduševljenim *Živio!* Nakon toga rastumačio je profesor fizike na Kr. velikoj realci i upravitelj zagrebačkoga Meteorološkog opservatorija Ivan Stožir sva kazala na stupu.

Na podnožju stupa uklesan je napis "Posvetio gradu Zagrebu dr. Adolf Holzer, kr. zemaljski zdravstveni savjetnik, vitez reda Franje Josipa L, 1884". Na stubama oko stupa stoji napis: "Sve dublje i dublje razotkriva nam znanost prirodne tajne i neodoljivom nas snagom sili k priznanju nepromijenljivoga neodkrovnoga vječnog božanstva".*

U spomenici, koja je izašla u novinama prigodom otkrića meteorološkog stupa piše da je stup izradio klesar Baumgarten, ogradu bravar Mesić, okvire za staklo stolar Oblak, a opis znakova i brojke pismoslikar Kasner. Meteorološke sprave nabavljene su od V. Lambrechta u Gottingenu. Uru koja ima 24-satnu podjelu tj. *red*, (red, prastara domaća jedinica vremena, u značenju cijelog dana. Dakle, red = 2 čela = dan = 24 sata. Od tada: raspored prijama, voznired, raspored sati) izradio je zagrebački urar Konig. Namještanjem sprava (živin barometar, dnevni Vidiev – barograf, toplomjerni stalak za mjerenje minimuma-maksimuma, vlagomjer na vlas, vremenokaz) rukovodio je profesor Stožir.

Na sjednici Gradskog zastupstva 8. listopada 1884. iskazuje se dru. Adolfu Holzeru zahvala. Ujedno je zaključeno da se nadzor nad meteorološkim stupom od 1. listopada 1884. povjerala Hermanu Kassneru uz godišnju nagradu od 150 for. (Grad.arhiv br.23168-1884).

U to doba bili su gradski mjernici *Melkus i Lenuci*, a o njima ću drugom zgodom. Na izložbi *Historicizam u Hrvatskoj (od 17. II. do 28. V. 2000)* među 1312 izložaka *isticala se* prezentacija zagrebačke tzv. *Zelene potkove*, slijeda od osam trgova koji čine monumentalni okvir središta Donjega grada, poznate pod nazivom *Lenucijeva potkova*. Na izložbi je djelomice rekonstruiran meteorološki stup s prezentacijom meteoroloških pomagala s kraja 19. stoljeća sačuvanih u Zagrebu.

Početak god. 1891. građanin Eduard Prister iz Ilice br. 12 obavijestio je gradskog načelnika dr. Amruša da je naumio gradu Zagrebu pokloniti glazbeni paviljon izrađen iz željeza, koji bi se imao postaviti na zgodnome mjestu Zrinskoga trga, i to tamo gdje se tada nalazio vodoskok. Prister u pismu kaže kako je njegova vruća želja da svom rodnom gradu, za čiji je napredak oduševljen, nešto korisno učini i zato predlaže taj poklon.

Božidar Kanajet

*Prilikom restauracije stupa 1959. god. uklonjena je željezna ograda i izbrušeni su ti napisi. Stup je obnovljen i 1993. god. a napis nije vraćen.